

Програма „Глобални изменения и науките за Земята“

През 1988 г. по инициатива на Международния съюз за геоложки науки бе създадена работна група с условно наименование „Глобални изменения в миналото“. Задачата на групата бе да проучи възможностите за евентуален принос на геолозите и науките за Земята към „Международната програма геосфера—биосфера“. Тази програма е посветена на изучаване на глобалните изменения в земната геосфера и биосфера, предизвикани от природни и антропогенни фактори, за относително къси периоди от порядъка на десетина години до векове.

През април 1989 г. на работно съвещание в Интерлакен, Швейцария, групата стигна до извода, че приносът на геолозите може да бъде съществен. Идеята е, че за да прогнозираме глобалните изменения в настоящето и бъдещето, трябва да познаваме тези изменения и в геоложкото минало, т. е. за периоди от десетки хиляди и милиони години.

Така се зароди идеята да се разработи програма „Глобални изменения и науките за Земята“. Засега програмата не е окончателно уточнена и утвърдена. Предвиждат се изследвания в четири направления (работни групи): Минали глобални изменения в историята на океаните (големина и динамика на ледената покривка, образуване на средно дълбоки и дълбоки водни маси); Минали глобални изменения в историята на континентите (цикличност на ледниковите периоди, изменения на морското ниво); Глобални изменения, предизвикани от антропогенни фактори (постепенно изчерпване на минералните ресурси, замърсяване на околната среда с отпадъци от миннодобивната промишленост); Взаимодействие между биологичното разнообразие и околната среда (масово измиране на организмови групи).

Програма „Декада за ограничаване на природните бедствия“

Концепцията за съвместна интернационална програма за ограничаване на природните бедствия (земетресения, вулкански ерупции, наводнения, урагани и др.) беше предложена през 1984 г. През 1987 г. Общото събрание на ООН обяви 90-те години за „Декада за ограничаване

на природните бедствия“. Програмата понастоящем е в процес на разработка. В различни страни са създадени национални комитети.

Основните цели на програмата са: да се подобрят възможностите на всички нации да ограничават ефектите от природните бедствия, особено на развиващите се страни; да се набележат основните насоки и стратегията за ефективно прилагане на научните знания в тази област; да се стимулира научното и инженерното мислене за попълване на празнините в сегашните знания; да се разпространи наличната и нова информация, засягаща мерките за оценка, предсказване и ограничаване на природните бедствия; да се разработят мерки за намаляване на специфичните рискове в отделни региони.

В заключенията съвременното състояние и основните тенденции в развитието на геоложките науки през следващото десетилетие могат да се характеризират накратко така: глобален подход към изучаване на геоложките процеси, основан на широко международно сътрудничество; комплексен, мултидисциплинарен поглед върху проблемите; количествен анализ на процесите с широко използване на математиката и компютрите в геоложкото моделиране, информатиката и оценката на природните ресурси; развитие на нови методи за дистанционно изследване на Земята от Космоса; все по-широко предложение на геоложките науки в служба на човечеството — за опазване на природната среда и намаляване на природните рискове.

XXVIII международен геоложки конгрес премина с голям интерес и при много добра организация и гостоприемство. На него бе изразена признателност към труда на учените и практиците геолози, която прозвуча в словото на почетния президент Дж. Буш. Той каза: „Народите от цял свят са дълбоко признателни на тези, които отдават своя живот на геоложките науки. Ние продължаваме да гледаме на Вас с очакване да ни помогнете за по-добро опознаване и опазване на планетата, която ние знаем като Земя.“

Предвижда се следващият Международен геоложки конгрес да се състои в Япония през 1993 г.

*Хр. Дабовски
Геологически институт, БАН
Б. Богданов
Висш минно-геоложки институт*

Професор Димитър Атанасов Яранов — in memoriam

През месец октомври миналата година се навършиха 80 години от рождението на проф. Димитър Яранов. Той е роден на 21 окт. 1909 г. в гр. Солун, в семейство на интелектуалци. Баща му е един виден за времето си учен, общественик и дипломат, известен на широката ни общественост като автор на френско-български и българо-френски речници.

След блестящо завършване на I мъжка гимназия в София Димитър Яранов се записва да следва география в Софийския университет. През 1934 г. се дипломира с отличен успех. Още като студент под влияние на първия български тектоник проф. Ст. Бончев у него се събужда любов към тектони-

тата, която не го напуска до края на живота му. Веднага след дипломирането си заминава на специализация при известния тектоник Ханс Шиле в Хумболтовия университет в Берлин, където се и кабилитира.

През 1935 г. неспокойният дух на Димитър Яранов го отвежда в Африка като член на френска географска експедиция. Две години по-късно Сорбоната му поверява ръководството на експедиция за физикогеографски проучвания на Западна Сахара и на територията южно от нея. Така той е единственият българин, проникнал по онова време в сърцето на Африка.

Способностите на Димитър Яранов се оценяват много бързо. През 1936 г. той е избран за доцент при катедрата по физическа география на Софийския университет, а четири години по-късно — и за професор. По всяка вероятност той е единственият професор в историята на нашия университет, станал такъв, когато е бил само на 31 години. Веднага след постъпването си на работа в университета с присъщата му упоритост и организираност разработва програма за физикогеографски и геоморфоложки изследвания на Средиземноморските земи, която бързо осъществява. Скоро след това публикува резултатите от тях, както и резултатите от африканските му експедиции. Наред с това той работи и в областта на геологията — разработва различни проблеми от стратиграфията, тектониката, сеизмологията и др. на различни части от страната и по-специално на Родопите, а така също на Балканския полуостров и на Средиземноморския регион.

През 1942 г. проф. Димитър Яранов е изпратен на работа към българското дипломатическо представителство в Германия. Наред с преките си задължения като аташе по културните въпроси той чете и лекции по физическа география и геоморфология в Берлинския университет.

След 9 септември 1944 г. при първата чистка на преподавателското тяло в университета в числото на отстранените попада и проф. Яранов, без обаче да се вникне добре в мисията, която е изпълнявал в Берлин и която едва ли е имала нещо общо с политиката на тогавашното правителство.

Скоро след това проф. Яранов заминава за Югославия, където участва активно в геоложките проучвания, свързани с хидротехническото строителство на тази страна. През 1948 г. се завръща в България и постъпва на работа в отдела по инженерна геология и хидрогеология на „Енергохидропроект“ към тогавашното Министерство на електрификацията. Тук той участва в инженерно-геоложките проучвания на голям брой хидротехнически, топлоенергийни и граждански съоръжения: язовирни стени („Искър“, „Пасарел“, „Кърджали“), напорни и безнапорни тунелни деривации, изследвания на карстови губилища, овладяване на свлачищни терени и др. Въз основа на обширните си познания върху геоложкия строеж на българските земи той прави ценни обобщения върху общите инженерно-геоложки условия, съвременните тектонски движения и сеизмичността на поречията, в които се изграждаха язовирните стени. Той е направил и много сполучлив опит за инженерно-геоложко райониране на България.

След 10-годишна работа в „Енергохидропроект“ проф. Димитър Яранов е привлечен на работа като експерт-консултант на тогавашното Управление за геоложки проучвания и охрана на земните недра, сега Комитет по геология. За първи път след толкова време за него настъпва благодатен период за пълна творческа изява. Наред с преките му задължения като експерт-консултант на него е поверено и научното ръководство на геоложкото картиране на страната. Събужда се старата му любов към тектониката, резултат на което са редица публикации върху тектониката на Средните Родопи, на Родопско-Анадолската антеклиза, неотектониката на България и др. Напълно в негов стил той настървено се заема и в изумително кратък срок написва книгата „Тектоника на България“ — един труд, в който се съдържат много нови идеи за геоложкия строеж на страната и който по същество представлява алтернативна на тогавашната концепция за тектониката на България. Скоро след това проф. Яранов е натоварен с ръководството на работата по съставянето на Тектонска карта на България в М 1:200 000. За кратко време разработва първия вариант на легендата, която предлага за събждане от създадения за целта колектив. Започват и теренните работи. Но след един от изтощителните маршрути в Странджа, през неопосилно горещия ден на 14 авг. 1962 г., загива в морето край Мичурин от инфаркт на миокарда, оставяйки неосъществени много планове и мечти.

Георги Чешитев